

MUSEUMSAVISEN

Nr. 28
November 1995
16. årgang

HOLSTED · BRØRUP · VEJEN

**Fratrædelse, voldstedsskred
og nyterhvervelse**

Arbejds mænd gennem 100 år

Fotografier kan fortælle

Føvling kirke 1868?

Arkæologi gruppen

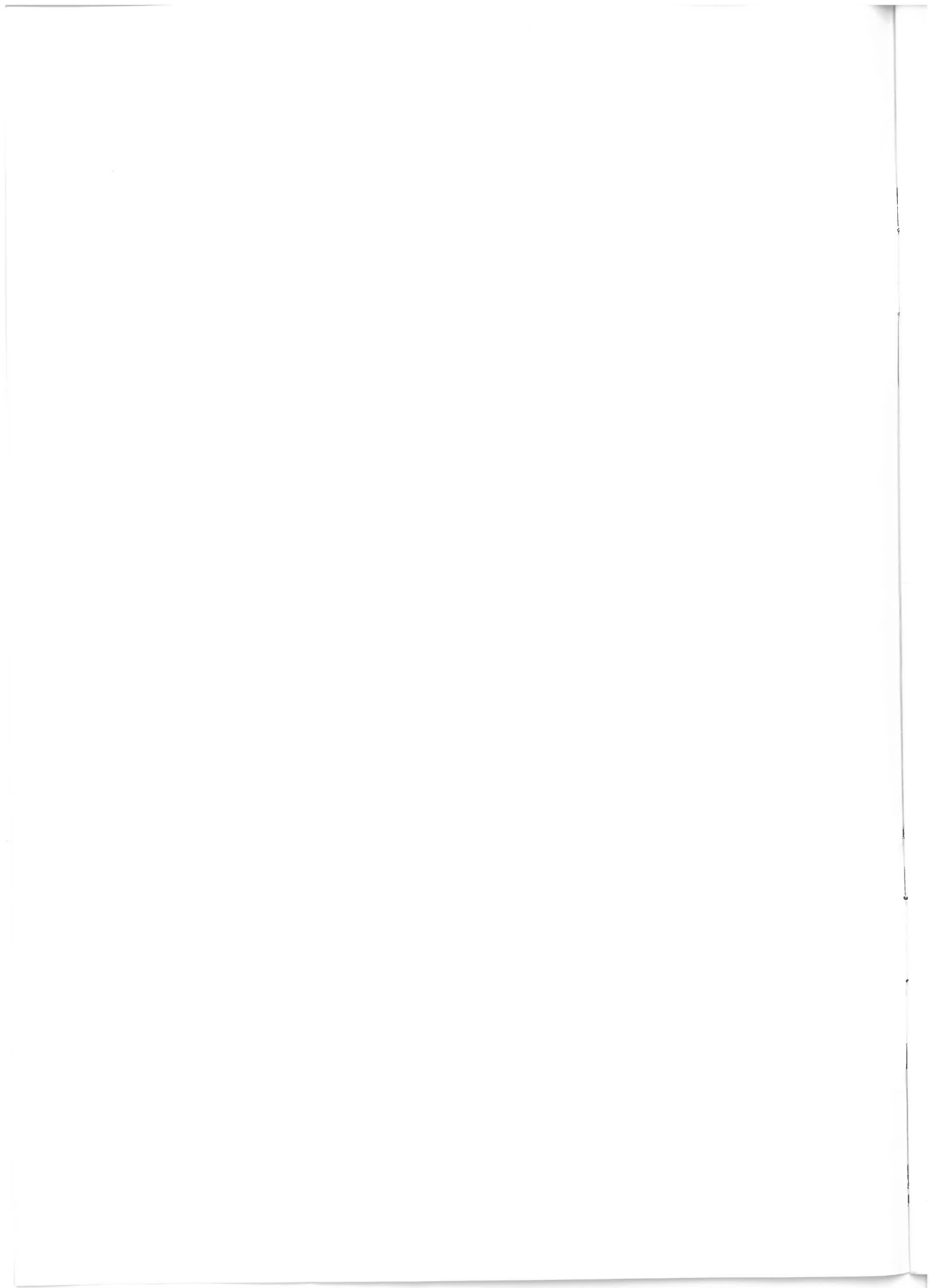
Lokalarkiv i Hovborg

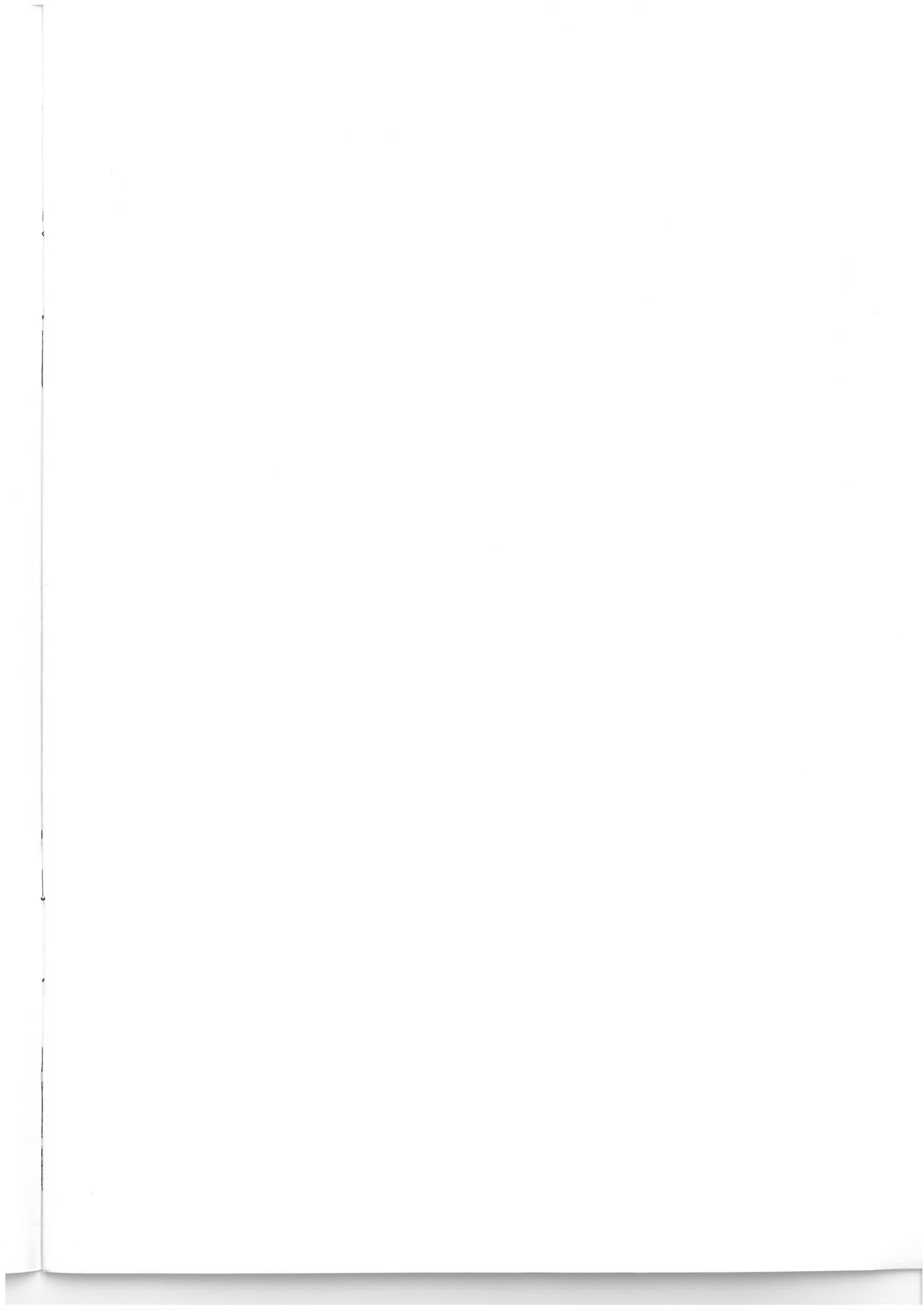
Udflugt til Århus

Arrangementer:

Jul på Sønderkov
Koncerter
10. februar-møde

Harald Nielsen (tv.) og Niels Peter Lund Jensen (th.) i 1993 i et hjørne af Haralds store åbne museumssamling i Storegade i Holsted. Egnsmuseets arkiv.

rald Nielsens bedstefar Johan Nielsen og farbroderen Ib Nielsen, som drev og byggede møller i årtierne omkring århundredeskiftet.

Harald Nielsens store historiske interesse og hans kærlige værnen om gamle ting havde foruden møllebygger-samlingen også ført til opbygning af en bredt repræsenteret genstandssamling fra især nyere tid. Mange i Holsted og i Holsteds omegn har i tidens løb bidraget til denne samling.

I sommer døde Harald Nielsen efter nogen tids sygdom. Han havde i flere år haft ønske om, at samlingen skulle på et museum, og vi havde da heller ikke lagt skjul på vores store interesse. Derfor var vi naturligvis glade for, at det var Egns-museet på Sønderskov, Harald havde til-tænkt den enestående samling. Desværre blev overdragelsen altså ikke realiseret, imedens Harald levede.

Det var i et tidligere lagerrum over boligen i Storegade, at Harald havde opbygget den velordnede og repræsen-tative museumssamling. Det var ikke fordi han udadtil gjorde så meget stads af sin interesse, men alle, der haft lejlighed til at besøge samlingen, har kunnet beundre hans fine orden og gen-standenes velbevarede stand.

Museet sender en hjertelig tak til Ella Nielsen, som her i efteråret åbnede sit hjem i adskillige arbejdsdage. Der-med fik vi mulighed for at gennemføre hele nyregistreringen og nummererin-gen genstand for genstand i Haralds museumslokale. Mere end 700 genstan-de er hjemtaget - heraf mange fra sluttede helheder, som vil gøre fyldest i museets kommende udstillinger - ikke mindst er der mange genstande, som kan illustrere handel og håndværk i sta-tionsbyerne og deres opland.

Sv.Aa.K.

Arbejdsmand Karl Rasmussen (fanebærer og bestyrelsesmedlem i DAF) slår skærver i Vejen i 1930'erne.

Arbejdsmænd gennem 100 år

Den 11. oktober 1896 blev Socialdemokratisk Forening for Vejen og Læborg stiftet. Drivkraften bag denne forening var arbejdsmænd, og i de første år tog foreningen sig ud over politiske spørgsmål også enkelte gange af faglige spørgsmål. Der fandtes i de første år ingen fagforeninger i Vejen.

Sidst på året 1899 dannede arbejdsmændene i Vejen deres egen fagforening. Efter nogle år stoppede foreningen sit arbejde, men den genopstod igen efteråret 1905 og har siden været stabil.

SID-Vejens vil i oktober 1996 fejre et hundred-året for den første "arbejdsmændenes forening" bl.a. med udgivelsen af en bog om arbejdsmændene i

Vejens gennem de sidste 100 år. Lokalhistorisk Arkiv for Vejen Kommune har indgået kontrakt med SID om at skrive denne bog, og vi er i fuld gang med undersøgelsesarbejdet.

Dette sker i et tæt samarbejde med SID. En række pensionerede SID'ere deltager aktivt. De har indsamlet interviews, ledt efter gamle fotografier og gennemgået de sidste 100 års udgaver af Kolding Folkeblad, Fagbladet og Kolding Socialdemokrat.

Som forfatter af den kommende bog har det været både givende og inspirerende at indgå i dette samarbejde.

L.K.

Fotografier kan fortælle

Gamle fotografier kan fortælle historie, men det kræver, at man ved, hvad fotografiet forestiller.

På Lokalhistorisk Arkiv for Vejen kommune er vi gået i gang med en meget tiltrængt gennemgang af vores samling af fotografier. Målet er dels at få identificeret "ukendte" fotografier, før det er uigenkaldeligt for sent, dels at få omregistreret samlingen, så den bliver mere brugervenlig.

Gennem tiden er der blevet indleveret mange fotografier til arkivet uden oplysninger om, hvad fotografierne forestiller. Uden disse oplysninger er fotografierne uanvendelige i arkivsammenhæng. For at få hjælp til at identificere de "ukendte" fotografier er vi gået flere veje. Vi vil løbende have en miniudstilling af fotografier i Den danske Banks afdeling i Vejen, Vejen Avis vil i den kommende tid på vores vegne bringe fotografier, og vi vil i november måned aflægge såvel Knudepunktet som Bøgely i Gesten et besøg. Her skal vi fortælle lidt om arkivet og dets arbejde samt vigtigst af alt forsøge at få hjælp til identifikationsarbejdet. Vi håber på ad disse veje at få kontakt med folk, som har boet i Vejen i mange år, og som vil være villige til at hjælpe i arbejdet. Vi har et meget stort behov for hjælp til dette identifikationsarbejde, og er der blandt Museumsavisens læsere nogen, som vil hjælpe os, vil vi blive meget glade.

Sideløbende med identifikationsarbejdet er vi gået i gang med en nyregistrering af fotosamlingen. Da arkivet

indenfor overskuelig tid håber på at gå over til registreringssystemet Arkibas (hvis vi kan skaffe pengene dertil), foregår registreringen efter principperne i dette Edb-program.

Ideen bag nyregistreringen er, at alle oplysninger om et fotografi registreres samlet.

Illustrationen viser en registreringsblanket. Fotografierne registreres efter decimalklasser-systemet (kendt fra bibliotekerne). På blanketten registreres alle kendte oplysninger: billedbeskrivelse, datering, fotograf m.v. Vigtig er feltet bemærkninger, som kan bruges til at opsamle alle de oplysninger man ellers har om fotografiet. Her kan man bl.a. skrive om fotografiets tilblivelses-historie, detaljerede oplysninger om motivet og i hvilke arkivfonde, man kan finde supplerende oplysninger om motivet.

I det konkrete tilfælde vil man kunne angive butiklokalets forskellige anvendelse gennem tiden. Først Café, så apotek, og i dag anvendes det til blomsterforretning.

For brugerne er det vigtigste, hvordan man hurtigt på arkivet finder frem til det ønskede fotografi. I det viste tilfælde kan der, når Arkibas er installeret på arkivet, søges på følgende stikord: Vejenhus, Nørregade, konditori, café, Heinrich Humle og Bills Blomster. Uanset hvilket ord man vælger, vil man nå frem til det afbildede fotografi

L.K.

ARKIBAS	Billedregistrering	LOKALHISTORISK ARKIV VEJEN 575-01	
B - 210	Særnr. detailhandel	J nr.	Sted: 0 0 0
Billedbeskrivelse: Vejenhus, Nørregade Heinrich Humle Konditori og Cafe. Nu Bills blomster.		Ribe Amt	
		Datering: 1916	
		Materiale:	s/h positiv 17 x 23
		Neg:	
		Fotograf:	K.H.Kock Vejen
		Placering:	46.4 L
Klausuler: Almindelige regler		Bemærkninger (F7)	J/N
		Reg.d. 12/10/95 af AL	Godk.

F1: Hjælp F10: Funktionsoversigt

SLA Arkivservice

Det ældst kendte fotografi af Føvling kirke. Kirkegården er endnu ikke udvidet mod vest. I billedets højre kant ses Senhøj. Foto i Lokalarkivet for Holsted kommune.

Føvling Kirke anno 1868?

I Lokalarkivet for Holsted kommune findes et gammelt fotografi af Føvling kirke. Fotografen har nok stået lidt syd for den nuværende præstegård på et sted, hvor terrænet er på niveau med kirken, og han har set ind mod den fra vestsydvest.

Med sit kraftige, hvide tårn, tækket med rødt tegl, og det høje blytækte kvaderstensskib ser kirken i det store og hele ud som i dag. På billedet ses endvidere det vestre, nordre og østre kirkegårdsdige, det sidstnævnte med køreport og låge mellem hvidkalkede piller.

Men det mest spændende og interessante ved fotografiet er, at foran

kirken står en 40-50 mænd og kvinder, og så melder min nysgerrighed sig straks og spørger: Dette billede må være taget i en eller anden anledning, men hvilken? At fotografiet stammer fra en tid, hvor det ikke var en hverdagsbegivenhed at blive fotograferet, er der ingen tvivl om. I det følgende vil jeg komme med mit gæt på, hvornår fotografen har været i Føvling.

Fotografiet er desværre ikke præget eller stemplet med fotografens navn. En sådan oplysning er ofte en stor hjælp til at tidsfæste et billede, nemlig til de år, hvor fotografen virkede. I dette tilfælde må vi nøjes med at gå frem efter, hvad

vi kan se på billedet og sammenholde det med det historiske kildemateriale for at nå til en omtrentlig datering af fotografiet. Og her vil det være naturligt at begynde med at se på kirkebygningen.

I kirkesynsprotokollen for 1881 står, at tårnets vindfløj skal erstattes med et - helst gyldent - kors. Dette skete i efteråret 1882. Desværre er det ikke muligt på fotografiet at se, om stangen øverst på tårnet ender i en vindfløj eller et kors.

Ser vi på kirkeskibets søndre langside, falder det straks i øjnene, at den er uden de nuværende store vinduer. Billedet viser fire vinduer, de første tre er kirkens oprindelige små vinduer og af samme størrelse som nordsidens. Det østligste vindue - dét, der er ud for prædikestolen - er lidt større og blev indsat engang i 1700-tallet. Dette vindue samt de to midterste små blev i 1876 erstattet af store vinduer. I korets sydmur, helt henne til højre, skimtes det oprindelige lille vindue, som i forbindelse med en større restaurering af koret i 1874 gav plads for et stort vindue.

Men ikke alene selve kirkebygningen fortæller noget om billedets alder. Det gør det forreste kirkegårdsdige også. Som det ses på billedet, lå det, da fotografiet blev taget, umiddelbart vest for tårnet. I 1884 blev det i forbindelse med en udvidelse af kirkegården flyttet længere mod vest ned af skråningen, og en gitterport blev opsat. Samtidig planeredes hele kirkegården, og den vestlige skrånende del anlagdes i terrasser.

Billedet viser også en sti, der skrånende nedad går fra kirkens indgangsport mod kirkegårdens sydvestre hjørne, som ikke er med på billedet.

Men på et andet og senere fotografi ses hjørnet og på dets vestside en smal gennemgang eller en stente i stendiget. Denne sti og digegennemgang er blevet brugt af kirkegængere, der havde staldet op i "kroen" (Bobølvej 8) hos Peder Hansen, som i 1850-erne havde nedsat sig som høker og samtidig i stilhed drev lidt ulovlig beværtning. En kaffepunch har sikkert også gjort underværker efter en vintergudstjeneste i den uopvarmede kirke. I 1893 søgte Peder Hansen at lovliggøre kroen, men amtsrådet ville kun anbefale en afholdsbeværtning og på betingelse af, at han holdt rejsestald samt aftrædelsesværelser for kirkegangskoner og børn.

Andet på fotografiet, der er værd at bemærke, men som ikke har nogen betydning for billedets datering, er det mandshøje støbejernskors med kløverbladformede korsender yderst til venstre, og går vi over i billedets højre side, ses Føvling sogns højeste punkt (76 m), gravhøjen Senhøj, tegne sig i horisonten.

Men tilbage til de 40-50 mennesker, der er samlet foran kirken. Saavidt man kan skønne af billedet er de alle i landbefolkningens søndagstøj, som det kendes fra midten af 1800-tallet, kvinderne i lange skørter med store sjal som overtøj og mændene med mørke korte frakker og som hovedbeklædning formentlig sorte kasketter. Blandt kirkegængerne, for de har sikkert netop deltaget i en gudstjeneste, udskiller sig imidlertid 2 mænd, den ene ved tårnets nordvestre hjørne og den anden ved kirkeskibets sydvestre hjørne. Deres lyse uniformslignende beklædning antyder, at det kunne være gendarmen. Den høje hovedbeklædning, som tyde-

Udsigt over Føvling fra Baunehøj i 1921. Kirken og Senhøj er set fra næsten samme vinkel som på det forrige billede. Forrest præstegården fra 1917. Iøvrigt fortæller billedet Føvling-historie i bred forstand. Til venstre møllen på Hagen Christensens gård. Den store mølle midt i billedet leverede strøm til Føvling i tre årtier. Det første møde om sagen blev holdt den 6. december 1918. 3 dage senere stiftedes på en generalforsamling Føvling Andels-elektricitetsværk. Derpå tog man straks fat på at rejse møllen. Den kostede 4800 kr. og var i virksomhed fra januar 1919 til 1948. Foto fra Lokalarkivet for Holsted kommune.

ligt ses på billedet, svarer godt til gendarmens gallakasket. Det er ikke utænkeligt, at gendarmen fra den del af Kongeågrænsen, som hørte til Føvling sogn søgte kirken og ikke mindst i en festlig anledning.

Spørgsmålet er så, i hvilken festlig anledning kirkegængerne har ladet sig opstille til fotografering foran kirken.

Analysen af kirkebygningen, som den ses på fotografiet, giver det resultat, at billedet er taget før det store vindue blev sat i koret i 1874, men efter 1868, hvor indgangen i tårnets vestside blev etableret. Og så er det meget nærliggende at gætte, at fotografiet er fra den søndag i 1868, hvor kirkens nye indgang blev taget i brug for første gang. Det har givetvis været en større begivenhed, end da det store vindue i koret blev sat i.

Efter solen at dømme - den har lige rundet tårnets sydvestre hjørne - er billedet taget lige over middag, et tidspunkt der passer godt med, at gudstjenesten netop er afsluttet. Prædikenerne var jo noget længere den gang. Desværre kan man ikke se en person i sort kjole og hvid krave, som - hvis billedet er fra 1868 - kunne være sognepræst Christian Krarup. Men han kan jo allerede have klædt om. Årstiden, vurderet også efter de skygger, der kan ses på billedet (se skyggerne på jorden og af granithovedet på tårnet), er sikkert sidst på foråret. Og det stemmer godt med, at kirkesynet den 15. juni 1868 i protokolten skriver: "... det var Synet behageligt at finde Kirkens Indgang anbragt i Kirkens vestre Ende igjennem en smuk Portal, hvorved den store og smukke Kirkes Rum viser sig i et skjønt Lys."

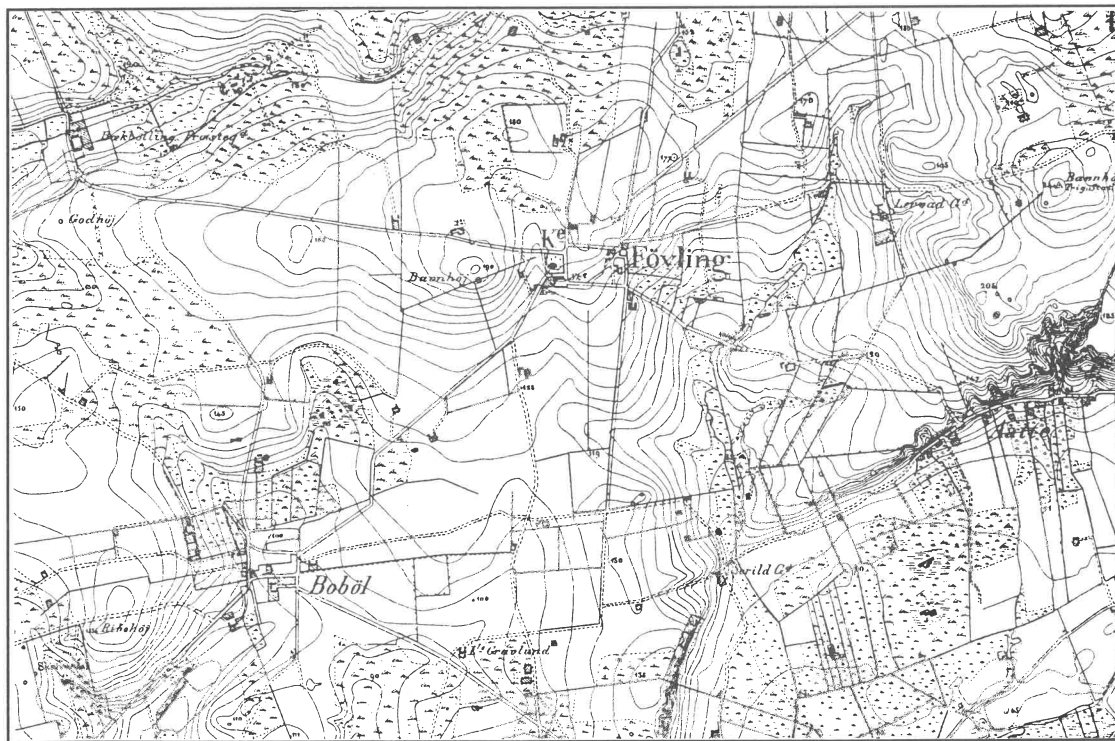
Kirkens tidligere indgang var gennem kvindedøren i skibets nordside. Et kirkesyn i 1691 beretter om rester af et våbenhus og foreslår, at det genopbygges. Det sker imidlertid ikke, og ved et syn 100 år senere klages der over kulden gennem den ubeskyttede norddør, og der tales om at mure den til og genåbne syddøren. Men igen sker der ikke noget. I 1863 pålægger kirkesynet værgerne at flytte indgangen til tårnets vestfacade. At dette først sker 5 år senere, kan skyldes krigen i 1864.

Man kan let forestille sig, at glæden over den nye indgang med tårnrummet som våbenhus har været så stor, at den har retfærdiggjort udgiften til at lade en fotograf forevige begivenheden.

I 1868 var der i Ribe en fotograf Hjort, den eneste i byen. Ifølge en gammel dagbog var han i Aastrup i 1867 for at "aftage Portrætter", oplyser Olga Pedersen, Aastrup Sognearkiv, og det er da ikke utænkeligt, at det også var ham, der var i Føvling året efter.

Er mit gæt rigtigt, at fotografiet af Føvling kirke er fra 1868, er det ifølge arkivleder Carstensen formentlig det ældst kendte fotografi fra Føvling, ja måske fra hele det område, der dækkes af Holsted kommunes lokalhistoriske arkiv.

Mogens Juhl, Ribe

Nedfotograferet udsnit af Generalstabens ældste målebordsblad (U3 Føvling), opmålt 1869. Kirkegårdsdiget vises umiddelbart vest for kirketårnet. Til højre ses Senhøj, der fejlagtigt benævnes Bavnshøj og til venstre Bækbo-ling præstegård, der i 1917 flyttedes til Føvling. Gengivet med Geod.Instituts tilladelse. A403/85.

Der var åbent hus på udgravningen ved Skovlyst om aftenen den 29. juni. Midt gennem højtømtten var anlagt tværsnitbalke i korsform, så man havde overblik over højens niveau i forhold til det oprindelige terræn.

ARKÆOLOGIGRUPPEN

I juni måned gennemførte museet en seminarudgravning for arkæologigruppens medlemmer. Udgravningen blev ledet af arkæologistuderende Ejvind Hertz. Valget var faldet på resterne af en overpløjet gravhøj sydvest for gården Skovlyst, syd for Langeskov. Formålet med denne og kommende seminarudgravninger er at dygtiggøre arkæologigruppens medlemmer i udgravningstekniker, opmålingsmetode, nivelering samt andre dokumentationer ved en arkæologisk undersøgelse.

Den undersøgte højtømt optræder på ældre kortmaterialer, men den var ikke registreret i Nationalmuseets sognebeskrivelser. Det viste sig, at højen var totalt nedpløjet.

Helt resultatløst var det dog ikke. Der blev fundet en urnegrav med dele af et større lerkar med brændte ben og en lille fin bennål lavet af en dyreknog-

le - antagelig en dragtnål eller hårnål fra omk. 600 f.Kr. - slutningen af bronzealderen. Endvidere var der spredte bebyggelsesspor i form af gruber og enkelte stolpehuller - vidnesbyrd om en bolplads, som er ældre end begravelsen.

Deltagerne fik rig lejlighed til at afprøve de forskellige dokumentationsmetoder. Det er planen, at der til næste år gennemføres en lignende seminarudgravning i juni måned. Vi har kik på en større overpløjet gravhøj ved Tuesbøl, hvori der tidligere er gjort fund fra bronzealderen.

Arkæologigruppen har nedsat en styregruppe med Palle Olesen som gruppens talsmand. Samtidig har arbejdsgruppen genoptaget vinterhalvårets mødeaktivitet med fast mødeaften den første onsdag i hver måned.

Sv.Aa.K.

Hovborg Kro midt i 50'erne.

Lokalarkiv i Hovborg

I sommeren 1994 besluttede en gruppe borgere at lave et lokalarkiv i Hovborg. Hovborgs geografiske placering gør det helt naturligt, at vi har eget arkiv, så glæden var stor den 14. marts, da vi kunne åbne for offentligheden i egne lokaler på Hovborg Skole. Interessen for lokalhistorie er stor i Hovborg, så arkivet holder åbent hver tirsdag eftermiddag.

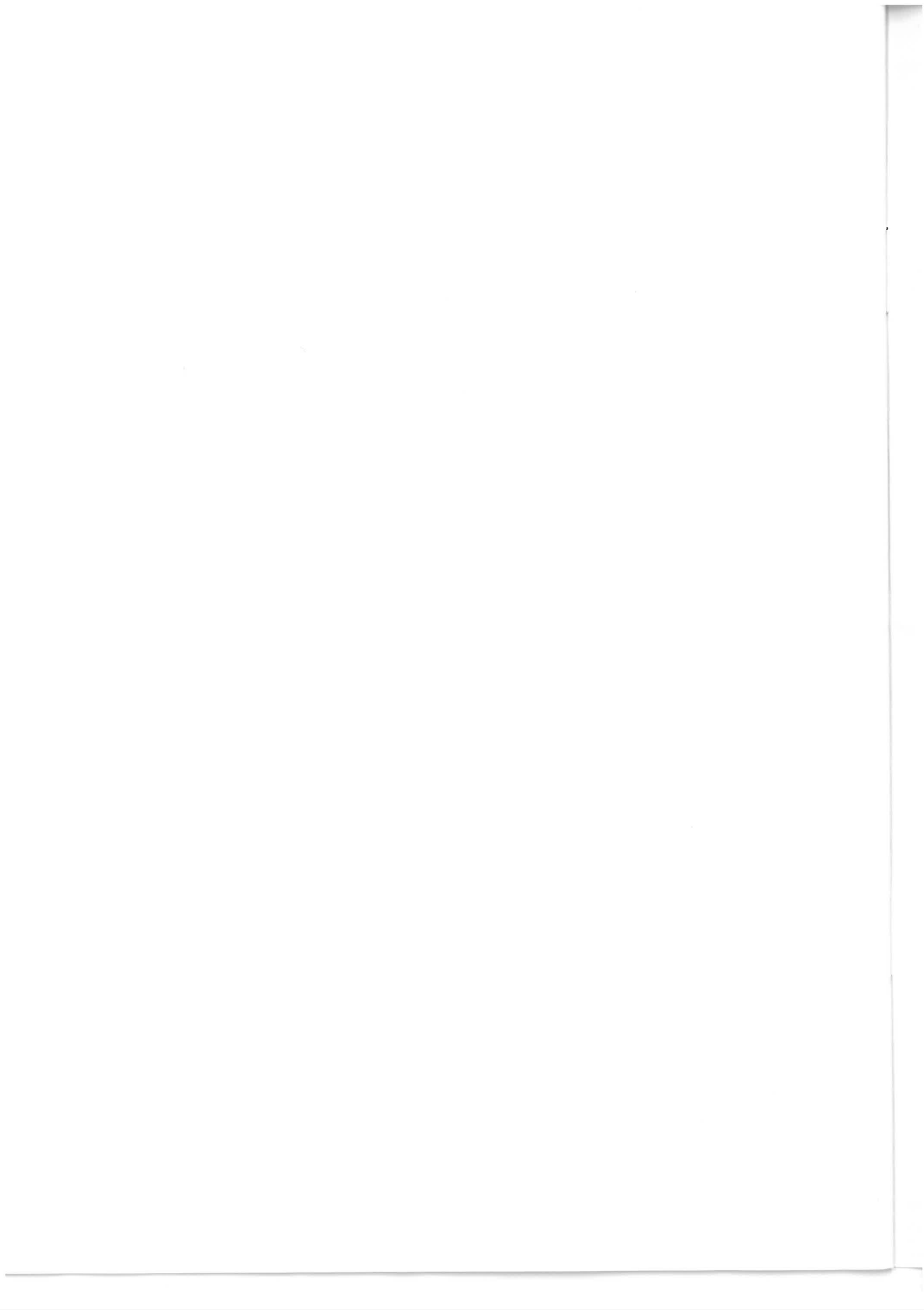
I oktober måned har arkivet arrangeret en meget velbesøgt dukkeudstilling. Disse "Hovborg-dukker" er et interessant eksempel på en lokal hjemmeindustri anno 1950, idet de alle er fremstillet af den lokale tusindkunstner Steffen Bertelsen. Den umiddelbare adgang til Hovborg Skoles lokaler er en fordel ved denne og lign. udstillinger. Lokalarkivet arbejder på i samarbejde med turistforeningen at lave en publikation om Steffen Bertelsen.

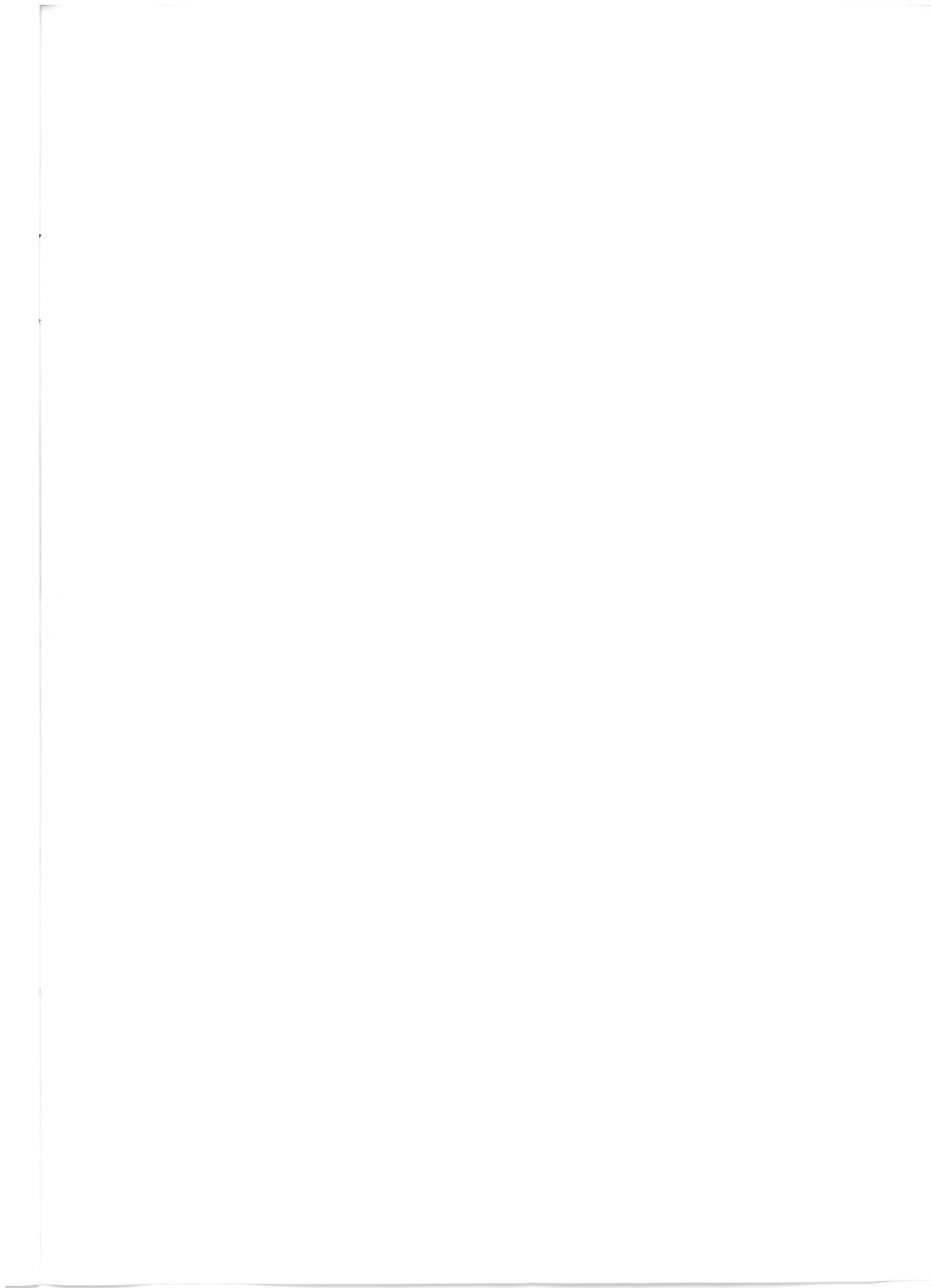
Lokalarkivet har langt om længe fået lokale kirkebøger på mikrofilm, så nu kan der laves slægtsforskning i Hovborg, da Holsted Kommune har foræret arkivet en fremviser.

Hvert andet år udgives en billedbog om Holsted. I år er arkivet i Hovborg for første gang medudgiver af bogen - temaet er denne gang foreninger og foreningsliv i Holsted Kommune.

Som det fremgår af ovenstående, er Hovborg Lokalhistoriske Arkiv kommet for at blive. Efter den succesfulde dukkeudstilling har arkivet planer om at arrangere flere foredragsaftener i arkivets regi.

*Henry Pedersen
Formand for Hovborg Lokalhistoriske Arkiv*

DE LOKALHISTORISKE ARKIVER i Holsted, Brørup og Vejen kommuner

Lokalarkivet for Holsted kommune

Vestergade 17, 6670 Holsted.
Åbningstid: onsdag 14 - 18 og i perioden 1.10. - 31. 3
tillige tirsdag 19 - 21 eller efter aftale.
Tlf.: 75 39 20 10 Leder: Chr. Carstensen.

Aastrup Sognekarkiv

Borgergade 121, 6752 Glejbjerg
Åbningstid: 1. og 3. torsdag hver måned 15 - 19 eller e. aftale
Tlf.: 75 19 82 80 Leder: Olga Pedersen.

Hovborg Lokalhistoriske Arkiv

Hovborg Skole, Lindevej 5, 6682 Hovborg. Tirsdag 15-17.
Tlf.: 75 39 62 57 Leder: Henry Pedersen.

Historisk Arkiv for Brørup og omegn

Brørup Bibliotek, Stadionvej 4, 6650 Brørup.
Åbningstid: torsdag 15 - 17 eller efter aftale.
Tlf.: 75 38 18 55 Leder: Laurits Clausen.

Lokalhistorisk Arkiv for Vejen Kommune

Østergade 2, 6600 Vejen, tlf.: 75 36 35 99.
Åbningstid: tirsdag 10-14, onsdag 10-17, torsdag 10-14,
mandag og fredag lukket.
Leder: Linda Klitmøller. Medhjælper: Anni Lund

Gesten Sognekarkiv

Kjeld Jensen, Nygade. 16, 6621 Gesten, tlf. 75 55 73 14

Bække Sognekarkiv

Søren Frederiksen, Tværvej 10, 6622 Bække tlf. 75 38 97 06

Gårdejer Martin Petersen, Skovsminde, Gesten.

LANDBRUGSHISTORISK SAMLING

Landbrugsredskaber og -maskiner fra nyere tid (ca. 1890 - 1950)

Samlingen kan bese af grupper efter aftale, tlf. 75 55 70 39

HERREGÅRDSKÆLDEREN SØNDERSKOV

Tirsdag-fredag kl. 12-16
Lørdag kl. 14-21
Søndag kl. 12-17
Mandag lukket

Ring venligst vedrørende restaurantens aften-
åbningstider, der varierer afhængigt af sæsonen.
Bordbestilling bedst for begge parter.

Forpagter, kok Leif Kaspersen. Tlf. 75 38 38 45